Marcu Ascetul

Epistolă către Nicolae monahul[1]

Prea doritului fiu Nicolae,

Mai dăunezi te frământai mult pentru mântuirea ta şi aveai multă grijă pentru viaţa după Dumnezeu. De aceea ai venit la noi, povestindu-ne despre tine, prin ce fel de osteneli şi fierbinte pornire aveai de gând să te lipeşti de Domnul, printr-o vieţuire cât mai îngrijită, prin înfrânare, prin toată reaua pătimire, luptând în priveghere multă şi în urâciune întinsă. Ne mai spuneai ce războaie şi roiuri de patimi trupeşti se aprind în tine şi se ridică împotriva sufletului din legea păcatului, care se osteşte împotriva legii minţii. Si te plângeai că şi mai mult eşti turburat de patima mâniei şi a poftei. De, aceea, ne cereai vreo metodă şi vreun cuvânt de învăţătură şi întrebai de ce osteneli şi lupte folosindu-te, ai putea să te ridici mai presus de patimile stricăcioase, mai sus pomenite.

În vremea aceea, am dat, pe cât era cu putinţă, în persoană, dragostei tale îndemnurile ce trebuiau, înfăţişându-ţi ideile şi gândurile folositoare de suflet şi arătându-ţi prin ce fel de osteneli şi stăruinţe ascetice, pline de înţelegere şi de luminată cunoştinţă raţională, potrivit cu Evanghelia, poate sufletul, vieţuind prin credinţă şi ajutat fiind de har, să biruiască relele, care ţâşnesc înăuntru din păcat, dar mai ales patimile amintite. Pentru că lupta trebuie dusă neîncetat şi cu mai multă sârguinţă împotriva acestor patimi, căci ele şi-au pus în chip deosebit pecetea pe suflet, prin obişnuinţa lui cu ele, târându-1 cu multă putere după ele. Aceasta, până ce va supune mişcările trupeşti şi neraţionale ale păcatului, cărora se supunea mai înainte şi de care era târât, după ce se robise, prin consimţirea de bună voie, amintirii necontenite a gândurilor şi cugetării la cele rele.

Pe urmă ne-am despărţit de tine. Dar numai cu trupul nu şi cu inima. Căci am venit în pustie, la adevăraţii slujitori şi luptători ai lui Hristos, ca luptându-ne şi noi cât de puţin şi nevoindu-ne împreună cu fraţii, care se oştesc împotriva lucrărilor vrăjmaşe, şi cu cei ce se împotrivesc vitejeşte patimilor, să lepădăm lenevia şi să aruncăm de la noi negrija, şi să luăm asupra noastră sârguinţa şi grija, silindu-ne să câştigăm buna plăcere a lui. Dumnezeu. De aceea, m-am gândit să trimit curăţiei tale prin scrisoare un mic îndemn şi un sfat folositor sufletului, ca cetind pe scurt în scrisoarea noastră smerită lucrurile de care ţi-am vorbit în persoană, să scoţi cu sârguinţă un folos duhovnicesc, ca şi cum am fi noi înşine de fată.

2, Aşadar, fiule, începutul purtării tale plăcute lui Dumnezeu trebuie să faci să pornească de la aceasta:

Să te gândeşti statornic şi pururea, într-o meditaţie neîntreruptă, la toate binefacerile de care ţi-a făcut parte iubitorul de oameni Dumnezeu, spre mântuirea sufletului tău; şi să nu încetezi a-ţi aminti de multele şi marile Lui binefaceri, acoperindu-le cu uitarea păcatului sau trândăviei şi prin aceasta lăsând să treacă vremea cealaltă fără folos şi fără să aduci mulţumire. Căci aceste amintiri neîncetate, împungând inima ca un ac, o mişcă totdeauna spre mărturisire, spre smerenie, spre mulţumire adusă cu suflet zdrobit şi spre toată sârguinţa bună. Ele ne îndeamnă să-i răsplătim lui Dumnezeu cu purtările noastre bune şi cu toată virtutea, întrucât ne fac să cugetăm pururea cu bună conştiinţă la cuvântul proorocesc: «Ce voi da în schimb Domnului pentru toate câte mi le-a dat mie?»[1] Să cugete deci sufletul la toate binefacerile, de care i-a făcut parte iubitorul de oameni Dumnezeu începând de la naştere; sau de câte primejdii a fost izbăvit adeseori; sau în câte rele a căzut

şi în câte greşeli s-a rostogolit fără să fie predat, după dreptate, duhurilor care l-au amăgit ca s-1 prindă şi să-1 ducă la moarte, ci, cu îndelungă răbdare, Stăpânul iubitor de oameni, trecând cu vederea greşelile, 1-a păstrat, aşteptând întoarcerea lui; să cugete iarăşi că, slujind de bună voie duhurilor rele prin patimi, El îl hrănea, acoperindu-1 şi ocrotindu-1 în tot chipul, iar la urmă 1-a călăuzit prin Duhul cel bun pe drumul mântuirii şi i-a pus în inimă dragostea de viaţă ascetică şi 1-a împuternicit să părăsească cu bucurie lumea şi toată amăgirea plăcerilor trupeşti, împodobindu-1 cu schima îngerească a rânduielii ascetice şi pregătind lucrurile în aşa fel, ca să fie primit cu uşurinţă de sfinţii bărbaţi, în obştea frăţiei.

Iar cugetând la acestea cu bună conştiinţă, cine nu va petrece totdeauna întru zdrobirea inimii? Cine nu se va umplea de nădejde tare, având atâtea dovezi de binefacere, fără ca el să fi făcut vreun bine mai înainte? Căci oricine va cugeta aşa: Dacă fără să fi făcut eu nici un bine, ba chiar păcătuind mult înaintea Lui şi petrecând în necurăţiile trupului şi în alte multe răutăţi, totuşi nu mi-a făcut după păcatele mele, nici nu mi-a întors după fărădelegile mele,-[1] ci mi-a rânduit atâtea daruri şi haruri spre mântuire, dacă mă voi hotărî cu totul să-I slujesc de aci înainte numai Lui prin vieţuire curăţă şi prin împlinirea virtuţilor, de câte bunătăţi si daruri duhovniceşti nu mă va învrednici, întărindu-mă, îndreptându-mă şi călăuzindu-mă spre tot lucrul bun?

De aceea, cel ce se gândeşte totdeauna la aceasta si nu uită de binefacerile lui Dumnezeu, se ruşinează si se îndreaptă şi se nevoieşte spre toată virtutea bună şi spre toată lucrarea dreptăţii, gata totdeauna să facă cu râvnă voia lui Dumnezeu.

3. Aşa dar, iubite fiule, având, prin harul lui Hristos, ca pe o înţelepciune firească, această meditaţie şi gândire sănătoasă, păstreaz-o totdeauna în tine. Să nu te laşi copleşit de uitarea pierzătoare, nici împiedecat de nepăsarea, care face mintea deşartă şi o abate de la viaţă; să nu-ţi laşi cugetarea întunecată de neştiinţă, care e pricina tuturor relelor, nici amăgită de negrijă, care e tot ce poate fi mai rău; să nu te laşi târât de plăcerea trupului, nici biruit de lăcomia pântecelui; să nu te laşi cu mintea robit de poftă, nici să nu lucrezi în ţine spurcăciunea prin învoirea cu gândurile desfrânate. În sfârşit să nu întristezi şi să nu te laşi întristat pentru vreo pricină tristă şi nefericită, care să te facă să îngrămădeşti amintiri de gânduri rele împotriva aproapelui, încât să te pomeneşti abătut de la rugăciunea curată către Dumnezeu şi să-ţi laşi mintea robită, privind cu gând sălbatec pe fratele tău, care are acelaşi suflet. Căci prin aceasta conştiinţa îţi va fi înlănţuită de purtarea nesocotită a cugetului trupesc şi de duhurile rele, cărora ai fost predat spre pedeapsă până la o vreme; şi anume până când mintea, sfârşită în toate privinţele şi copleşită de întristare şi de moleşire, după ce a pierdut sporul după Dumnezeu pentru pricinile de mai înainte, va începe iarăşi, cu multă smerenie, să ia de la capăt calea mântuirii. în felul acesta, ostenindu-se mult în rugăciuni şi în privegheri de toată noaptea şi împrăştiind pricinile amintite prin smerenie şi mărturisire către Dumnezeu şi către aproapele, ea începe iarăşi viaţa de înfrânare. Si luminată de luminile cunoştinţei evanghelice, ea cunoaşte atunci, cu harul lui Dumnezeu, că cel ce nu s-a predat pe sine desăvârşit crucii, în cuget de smerenie, şi nu s-a aruncat pe sine la picioarele tuturor, ca să fie călcat, înjosit şi disprețuit, nedreptăţit, batjocorit şi luat în râs, iar el să le rabde toate acestea cu bucurie si să nu pretindă pe seama sa câtuşi de puţin lucrurile omeneşti: slavă sau cinste, sau laudă sau plăcere de mâncare, de băutură, sau de haină, nu se poate face creştin adevărat.

4. Deci stând în fața noastră asemenea lupte, nevoințe şi cununi ale evlaviei, până când ne vom batjocori cu înfățişarea prefăcută a evlaviei, slujind Domnului doar la arătare, încât altfel suntem socotiți între oameni şi altfel ne descoperim Domnului, care cunoaşte cele ascunse? Căci în vreme ce suntem socotiți de alții sfinți, ne aflăm încă sălbateci după năravuri; având chip de evlavie, n-am dobândit încă puterea ei înaintea lui Dumnezeu; socotiți de mulți feciorelnici şi curați, înaintea Celui ce cunoaşte cele ascunse suntem întinați înăuntru de necurățiile gândurilor desfrânate si înnoroiați de mişcările patimilor. Si pentru prefăcuta noastră nevoință de acum, Suntem robii laudelor omeneşti şi ne orbim mintea. Deci până când vom umbla în deşertăciunea minții, neprimind înțelepciunea evanghelică, prin care putem cunoaşte viețuire cerută de conştiință, ca să o urmăm cu sârguință şi să aflăm şi îndrăznirea conştiinței?

Până când ne mai rezemăm încă pe dreptatea părută a omului din afară, în lipsa adevăratei cunoştințe, şi ne amăgim Pe noi înşine cu îndeletnicirile din afară, vrând să plăcem oamenilor şi vrând slăvi, cinstiri si laude de la ei

Căci va veni desigur Cel ce descopere cele ascunse ale întunerecului si da la iveală sfaturile inimilor, Judecătorul care nu greşeşte şi care nu se lasă ruşinat de bogat, nici nu se milostiveşte de sărac, care dă la o parte înfățişarea de din afară şi scoate la arătare adevărul ascuns înăuntru. Acela va încununa pe luptătorii adevărați, care au viețui potrivit cu conştiința, în fața îngerilor şi înaintea Tatălui Său, iar pe cei ce au îmbrăcat chipul cucerniciei cu prefăcătorie şi au arătat numai oamenilor o părută bună viețuire şi s-au bizuit pe aceasta în deşert, amăgindu-se nebuneşte pe ei înşişi, îi va da pe față înaintea Bisericii Sfinților şi a toată oastea cerească, ca apoi săi trimită ruşinați cumplit în întunerecul cel mai din afară, asemenea fecioarelor nebune pentru că şi acestea şi-au păzit fecioria din afară a trupului, dat fiindcă întru nimic n-au fost învinovățite în privința aceasta, ba au avut în parte si untdelemn în candelele lor, adică au fost părtaşe şi de oarecari virtuți şi isprăvi din afară şi de oarecari dureri. De aceea candelele lor au şi ars până la o vreme. Dar din pricina negrijii, neştiinței şi a trândăviei, n-au fost cu prevedere şi n-au cunoscut cu de-a-mănuntul roiul patimilor ascunse înăuntru şi puse în lucrare de duhurile rele. Din această pricină cugetarea lor a fost stricată de înrâuririle vrăjmaşe, încât s-au învoit cu ele prin gândurile lor. Si aşa au fost amăgite într-ascuns şi biruie de pizma cea a tot rea, de ciuda care urăşte binele, de vrajbă, de gâlceava, de ură, de mânie, de amărăciune, de pomenirea râului, de fățărnicie, de furie, de mândrie, de slava deşartă, de dorința de-a plăcea oamenilor, de bunul plac, de iubirea de argint, de trândăvire, de pofta trupească ce trezeşte în gânduri voluptatea, de necredință, de lipsa de temere, de laşitate, de întristare, de împotrivire, de moleşire, de somn, de înalta părere de sine, de voința de-a se scuza, de îngâmfare, de lăudăroşenie, de nesăturare, de risipă, de zgârcenie, de deznădejdea care-i mai cumplită decât toate, şi de celelalte mişcări subțiri ale păcatului. Ele socoteau că si lucrarea faptelor bune sau viețuirea cuvioasă se înfăptuieşte cu puteri omeneşti si de aceea căutau să culeagă laude de la oameni. Din această pricină chiar dacă au fost părtaşe de unele daruri, le-au vândut duhurilor rele pentru slava deşartă şi plăcerea de la oameni. împărtăşindu-se şi de alte patimi, ele au amestecat în purtările bune cugetele rele şi trupeşti. De aceea le-au făcut necurate şi neprimite asemenea jertfei lui Cain, lipsindu-se de bucuria Mirelui si fiind lăsate afară de nunta cerească.

5. Cugetând deci la acestea, cântărindu-le si probându-le, să cunoaştem şi să înţelegem în ce stare ne aflăm, ca, până mai avem încă vreme de pocăinţă şi de întoarcere, să ne îndreptăm pe noi înşine. Aceasta pentru ca faptele noastre cele bune, fiind săvârşite cu curăţenie, să fie adevărate şi curate, neamestecate cu cugetul trupesc, ca să nu fie respinse ca o jertfă pătată din lipsa temerii, grijii şi a cunoştinţei adevărate şi ca nu cumva să răbdăm osteneala fecioriei, a înfrânării, a privegherii, a postului şi a relei pătimiri si să ne cheltuim zilele vieţii, si totuşi, pentru pricinile mai-nainte pomenite ale patimilor, părutele noastre dreptăţi să fie aflate ca o jertfă pătată şi să nu fie primită de Hristos, Arhiereul ceresc.

Aşadar, o fiule, cine vrea să ia crucea şi să-I urmeze lui Hristos, prin neîncetata cercetare a gândurilor de sine, prin multă grijă pentru mântuire, prin înţelegere şi multă sârguinţă Pentru Dumnezeu şi prin întrebarea slujitorilor lui Dumnezeu, care sunt de acelaşi suflet si de acelaşi gând si care poartă aceeaşi luptă, trebuie să-şi sporească, înainte de toate cunoştinţa şi înţelegerea. Aceasta din motivul ca nu cumva, neştiind pe unde şi cum umblă, să călătorească în întunerec, lipsit de lumina sfeşnicului. Căci cel ce călătoreşte după socoteala sa, fără cunoştinţa evanghelică şi fără călăuzirea cuiva, de multe se împiedecă şi cade în multe gropi şi curse ale celui rău, mult rătăceşte şi prin multe primejdii trece şi nu ştie la ce ţintă va ajunge. Pentru că sunt destui care au trecut prin multe osteneli şi nevoinţe şi au răbdat pentru Dumnezeu rele pătimiri şi scârbe multe. Dar prin faptul că au umblat după socoteala lor şi n-au putut deosebi lucrurile, nici n-au cerut sfatul aproapelui, aceste osteneli ale lor au rămas deşarte şi fără rost.

6. Tu deci fiule iubite, precum ţi-am spus la începutul acestui cuvânt de povăţuire, nu uita binefacerile iubitorului de oameni Dumnezeu, de care ai avut parte, lăsându-te furat de păcat şi de nepăsare. Ci punând înaintea ochilor tăi binefacerile de care te-ai împărtăşit de la începutul vieţii tale şi până acum, fie trupeşti, fie duhovniceşti, zăboveşte cu gândul la ele, după cum s-a spus: «Nu uita toate binefacerile Lui»[1]. Fă aceasta pentru ca inima să ţi se mişte cu uşurinţă spre frica lui Dumnezeu şi spre dragoste, ca să-1 întorci în schimb, după putere, o viaţă curată, o petrecere virtuasă, o conştiinţă cucernică, o judecată cumpănită, o credinţă dreaptă, un cuget smerit şi, simplu vorbind, să te poţi dărui întreg lui Dumnezeu. Căci ruşinându-te de amintirea atâtor bunătăţi, de care te-ai bucurat din partea Stăpânului bun şi de oameni iubitor, inima ţa se va umplea de dragostea şi de dorul Lui printr-o mişcare pornită chiar din ea însăşi, mai bine zis conlucrând şi darul de sus. Pentru că îţi vei da seama că lucrurile minunate, pe care nu le-a făcut altora cu mult mai buni, ţi le-a făcut ţie, prin iubirea Sa de oameni cea negrăită.

Sileşte-te, aşa dar, să păstrezi neîncetat în amintire toate binefacerile dăruite ţie de Dumnezeu. Dar mai ales aminteşte-ţi neîncetat de harul acela mare şir minunat şi de acea binefacere de care ţi-a făcut parte, cum ne-ai povestit, pe când călătoreai împreună cu mama ta de la Locurile Sfinte la Constantinopol, când s-a pornit acea furtună înfricoşată şi nestăpânită si acel vârtej mare în vreme de noapte, în urma căruia toţi cei din corabie, împreună cu corăbierii şi cu mama ta, au pierit în adânc. Aminteşte-ţi că singur tu cu alţi doi aţi scăpat atunci, fiind aruncaţi ca printr-o minune dumnezeiască de valurile mării la ţărm. Aminteşte-ţi apoi cum ţi s-a rânduit să vii după aceea la Ancyra, unde ai fost primit cu dragoste părintească de cineva, şi te-ai însoţit pe urmă cu prea evlaviosul fiu Epifanie,

ca amândoi călăuziți de un cuvios bărbat, să veniți la calea adevărului şi să fiți primiți de nişte sfinți slujitori ai lui Dumnezeu ca fii adevărați.

7. Pentru toate aceste mari binefaceri dăruite ție de Dumnezeu, cu ce lucru vrednic de ele ai putea să mulțămeşti Celui ce a chemat sufletul tău la viața veşnică? Căci tu, după dreptate, nu mai trebuie să-ți trăieşti ție, ci lui Hristos care a murit şi a înviat pentru tine,[1] având să viețuieşti întru toată virtutea dreptății, să împlineşti toate poruncile si să cauți «care este voia cea bună, desăvârşită şi bineplăcută lui Dumnezeu», [2]silindu-te cu toată puterea să urmezi ei.

Drept aceea, fiule supune-ți tinerețea ta Cuvântului lui Dumnezeu, aşa cum însuşi Cuvântul o cere: «Trupul tău predă-1 jertfă vie, sfântă, bineplăcută lui Dumnezeu, slujbă cuvântătoare». Tot mustul poftei trupeşti svântă-1 şi uscă-1 cu mâncare puțină, cu băutură puțină şi cu privegheri de toată noaptea, ca să spui şi tu din inimă: «Făcutu-m-am ca o piele atârnată la fum; dar dreptățile tale nu le-am uitat»,[3] şi cunoscând că eşti al lui Hristos, răstigneşte-ți trupul, după cuvântul Apostolului, dimpreună cu patimile şi cu poftele lui;[3] şi omoară-ți mădulările omului pământesc,[4] adecă nu numai lucrarea desfrânării, ci şi necurăția lucrată de duhurile-rele în trupul tău.

Ba cel ce aşteaptă cununa fecioriei adevărate, neîntinate şi desăvârşite, nu-şi poartă lupta numai până aci, ci, urmând învățăturii apostoleşti, se luptă să omoare până şi icoana şi mişcarea patimii. Dar nici cu atâta nu se mulțumeşte acela care, cuprins de o puternică dragoste, vrea să se sălăşluiască în trupul său fecioria îngerească şi neprihănită, ci se roagă ca şi însăşi amintirea simplă a poftei să fie stinsă, chiar dacă se iveşte numai în minte ca o adiere de gând, fără mişcarea şi lucrarea patimei trupeşti. Iar la această stare e cu putință să se ajungă, dacă peste tot se învrednicesc vreunii cu asemenea har, numai prin ajutorul de sus si prin puterea şi darul Duhului.

Astfel, cel ce aşteaptă cununa fecioriei curate, nemateriale şi neprihănite, îşi răstigneşte trupul prin osteneli şi nevoințe şi îşi omoară mădularele omului pământesc prin înfrânare stăruitoare şi răbdătoare, stricând pe omul cel din afară, subțiindu-1, scorojindu-l şi făcându-1 numai schelet. Aceasta pentru ca, prin credință şi lupte şi prin lucrarea harului, omul dinlăuntru să se înnoiască,[5] înaintând din zi în zi spre tot mai mult bine, crescând în dragoste, împodobindu-se cu blândețe, veselindu-se cu bucuria Duhului, încununându-se cu pacea lui Hristos, sporind în evlavie, întărindu-se întru bunătate, învăluindu-se în frica lui Dumnezeu, luminându-se prin înțelegere şi cunoştință, strălucind de înțelepciune şi călăuzit de smerenie.

Iar înnoindu-se mintea prin Duhul cu acestea şi cu alte asemenea virtuți, descopere în sine pecetea chipului dumnezeiesc, înțelege frumusețea spirituală şi negrăită a asemănării cu Domnul şi pătrunde bogăția legii lăuntrice a înțelepciunii, care îl învață şi se lasă învățată de la sine.

Subțiază-ți deci trupul tânăr, o fiule, şi îngraşă-ți sufletul nemuritor cu cele spuse înainte; iar mintea înnoeşte-ți-o cu virtuțile mai înainte înşirate, prin conlucrarea Duhului. Căci trupul tânăr, îngrăşat cu felurite mâncări şi cu băutură de vin, e ca un porc gata de junghiere. Sufletul lui e junghiat de aprinderea plăcerilor trupeşti, iar mintea e robită de fierberea poftelor rele, neputând să se împotrivească plăcerilor trupului. Căci îngrămădirea sângelui pricinuieşte împrăştierea duhului. Mai ales băutura de vin nici să n-o miroasă tinerețea, ca nu cumva prin focul îndoit, născut din lucrarea patimei dinăuntru şi din

băutura de vin, turnată din afară, să i se înfierbânte peste măsură plăcerea trupului şi să alunge de la sine plăcerea duhovnicească a durerii născută din străpungerile inimii şi să aducă în ea întunecare şi împietrire. Ba de dragul poftei duhovniceşti, tinerețea nici la saturarea de apă să nu se gândească. Căci puținătatea apei ajută foarte mult la sporirea cumpătării. După ce vei proba aceasta cu lucrul, vei lua singur încredințarea prin experiență. Căci acestea nu ți le rânduim şi hotărâm fiindcă vrem să-ți punem asupra un jug silnic, ci, îndemnându-te si sfătuindu-te cu dragoste, ti le dăm ca pe o socotință si cale bună de urmat spre sporirea în fecioria adevărată si în cumpătarea deplină, lăsând la sloboda ta alegere să faci ce vrei.

8. Să vorbim acuma puțin şi despre patima nerațională a mâniei, care pustieşte, zăpăceşte si întunecă tot sufletul, si-1 arată pe om asemenea fiarelor în vremea mişcării si lucrării ei mai ales pe cel ce alunecă lesne si repede spre ea. Patima aceasta se sprijină mai ales pe mândrie; prin ea se întăreşte şi se face nebiruită. Căci până ce e udat copacul diavolesc al amărăciunii, al supărării si al mâniei, cu apa puturoasă a mândriei, înfloreşte şi înfrunzeşte îmbelşugat si aduce mult rod al fărădelegii. Iar clădirea celui rău în suflet nu poate fi doborâtă, până ce are ca sprijin si întărire, temelia mândriei. Dacă vrei, aşadar, să se usuce în tine arborele fărădelegii (adecă patima amărăciunii, a mâniei si a supărării) şi să se facă neroditor, ca venind securea Duhului să-1 taie si să-1 arunce în foc cum zice Evanghelia, si să-1 scoată afară împreună cu toată răutatea; si dacă vrei să se dărâme si să se surpe casa fărădelegii, pe care cel rău o zideşte cu vicleşug în suflet (si o face aceasta adunând de fiecare dată în gând ca pietre felurite pricini "întemeiate sau neîntemeiate, provocate de lucruri si de cuvinte referitoare la cele materiale si ridicând în suflet o clădire a răutății, căreia îi pune ca sprijin şi întărire gânduri de mândrie), să ai smerenia Domnului neîncetat în inimă. Să te gândeşti cine a fost El si ce s-a făcut pentru noi, şi din ce înălțimi de lumină a dumnezeirii, - descoperită după putință ființelor de sus şi slăvită în ceruri de toată firea rațională a îngerilor, Arhanghelilor, Scaunelor, Domniilor, începătoriilor, Stăpâniilor, Heruvimilor si Serafimilor si a nenumitelor Puteri spirituale, ale căror nume n-au ajuns până la noi, după cuvântul tainic al Apostolului,- în ce adânc de smerenie omenească s-a coborât, prin negrăita Sa bunătate, asemănându-se întru toate nouă, celor ce şedeam în întunericul şi în umbra morții» şi ajunsesem robi prin călcarea lui Adam fiind stăpâniți de vrăjmaş prin lucrarea patimilor.

9. Căci aflându-ne noi într-o astfel de robie înfricoşată şi stăpâniți fiind de moartea nevăzută şi vicleană, nu s-a ruşinat de noi Stăpânul întregii firi văzute şi nevăzute, ci umilindu-Se pe Sine şi luând asupra Sa pe omul căzut sub patimile de ocară şi sub osânda dumnezeiască, «s-a făcut întru toate asemenea nouă, afară de păcat»,[2] adică afară de patimile de ocară. El a luat toate pedepsele trimise asupra omului pentru păcatul neascultării de către hotărârea dumnezeiască: moartea, osteneala, foamea, setea şi cele asemenea acestora, făcându-Se ceea ce suntem noi, ca noi să ne facem ceea ce este El; «Cuvântul trup s-a făcut»,[3] ca trupul să se facă Cuvânt; «fiind bogat, s-a făcut sărac pentru noi, ca noi să ne îmbogățim cu sărăcia Lui»;[4] s-a făcut asemenea nouă din multa iubire de oameni, ca noi să ne facem asemenea Lui prin toată virtutea. Căci de unde a venit Hristos, de acolo se înnoieşte, prin harul şi puterea Duhului, omul zidit cu adevărat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Iar prin această înnoire ajunge la măsura dragostei desăvârşite, care aruncă afară frica,[5] nemaiputând să cadă niciodată. Căci «dragostea niciodată nu

cade»,[6] fiindcă «dragostea, zice Ioan, este Dumnezeu şi cine rămâne în dragoste în Dumnezeu rămâne».[7] De această măsură s-au învrednicit Apostolii şi cei ce s-au nevoit asemenea lor întru virtute si s-au înfăţişat pe ei desăvârşiţi Domnului, urmând lui Hristos cu dragoste desăvârşită, în toată viaţa lor.

Gândeşte-te, aşadar, totdeauna fără uitare la umilirea aceasta atât de mare, pe care a luat-o Domnul asupra Sa, din negrăita Sa iubire de oameni; adică la sălăşluirea în Maica lui Dumnezeu-Cuvântul, la luarea omului asupra Sa, la naşterea din femeie, la creşterea treptată cu trupul, la ocări, la înjurături, la batjocuri, la luarea în râs, la, bârfiri, la biciuiri, la scuipări, la luarea în bătaie (de joc, la hlamida roşie, la cununa de spini, la osândirea lui de către căpetenii, la strigătul Iudeilor celor fărădelege, şi de acelaşi neam cu El, împotriva lui: «Ia-L, ia-L, răstigneşte-L», la cruce, la piroane, la suliţă, la adăparea cu oţet şi fiere, la triumful păgânilor, la râsul celor care treceau şi ziceau: «De eşti Fiul lui Dumnezeu, pogoară-te *de* pe cruce şi vom crede ţie>>,[2] şi la celelalte patimi, pe care le-a răbdat pentru noi: la răstignire, la moarte, la aşezarea de trei zile în mormânt, la coborârea la iad; pe urmă la roadele patimilor, care şi cât de mari au fost: la învierea din morţi, la scoaterea din iad şi din moarte a sufletelor, care s-au împreunat cu Domnul, la înălţarea la ceruri, la şederea de-a-dreapta Tatălui, la cinstea şi la slava mai presus de toată începătoria, Stăpânirea şi de tot numele ce se numeşte, la închinarea ce-o aduc toţi îngerii Celui întâi născut din morţi, din pricina patimilor, după cuvântul Apostolului, care zice: «Aceasta să se cugete în voi, ceea ce şi în Hristos Iisus, care în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire a socotit a fi întocmai cu Dumnezeu, ci s-a umilit pe Sine, chip de rob luând, întru asemănarea omului făcându-se şi la înfăţişare aflându-se ca omul; si s-a smerit pe Sine ascultător făcându-Se până la moarte, iar moartea a crucii, de aceea si Dumnezeu L-a preaînălţat pe El si i-a dăruit Lui nume mai presus de toate numele, ca în numele lui Iisus Hristos tot genunchiul să se plece, al celor cereşti, al celor pământeşti şi al celor de desubt»,... şi următoarele. Iată la ce slavă şi înălţime L-au ridicat, după dreptatea lui Dumnezeu, pe Domnul făcut **cu**, pricinile mai înainte spuse.

10. Prin urmare, de vei păstra în inimă ta fără uitare, cu dragoste şi cu simţire aceste amintiri, nu te va stăpâni patima amărăciunii, a mâniei şi a supărării. Căci temeliile patimii mândriei, fiind săpate prin smerenia lui Hristos, la care te vei gândi se va surpa uşor şi de la sine toată clădirea fărădelegii, adică a mâniei şi a supărării. Căci ce inimă aspră şi împietrită nu se va frânge de va avea necontenit în minte marea smerenie a dumnezeirii Unuia născut pentru noi şi amintirea tuturor patimilor mai înainte spuse? Cine nu se va face de bunăvoie pământ, cenuşe si pulbere de călcat de către toţi oamenii? Iar dacă se va smeri şi se va frânge sufletul astfel, privind la smerenia Domnului, ce mânie va mai putea să stăpânească asupra lui? Dar tot aşa de vădit e că uitarea acestor gânduri folositoare şi de viaţă făcătoare, şi sora ei lenea, şi ajutătoarea tovarăşa lor neştiinţa, care sunt patimile cele mai adânci şi lăuntrice, mai greu de surprins si de îndreptat, care şi întunecă sufletul cu multă grijă, fac să se încuibeze şi să lucreze în el şi celelalte patimi, întru cât sădesc nepăsarea şi alungă frica de păcate, pregătind drum şi lucrare uşoară fiecărei patimi. Căci odată ce sufletul e acoperit de uitarea atotpăcătoasă, de lenea stricăcioasă si de neştiinţă, maica si doica tuturor relelor, nenorocita de minte se lipeşte cu uşurinţă de tot ce se vede, se cugetă sau se aude. De pildă de va vedea frumuseţe de femeie, îndată se va răni de pofta

trupească. Şi aşa succedându-se amintirile lucrurilor privite cu patimă si cu plăcere, zugrăvesc din nou înăuntrul sufletului icoanele lor, prin întipărirea înţelesurilor si a gândului păcătos. Iar urmarea este că întinează mintea pătimaşă si nenorocită prin lucrarea duhurilor rele.

11. Apoi si trupul dacă e gras si tânăr, sau plin de must, când e aţâţat de amintiri caută să împlinească cu patimă cele cuprinse în ele, fiind împins de poftă, sau săvârşeşte uneori necuraţii în vis ori în somn. Căci chiar dacă nu a avut cineva amestecare cu femeia la arătare şi e socotit cast, feciorelnic şi curat de oameni, ba chiar are renume de sfânt, înaintea lui Dumnezeu, care vede cele ascunse, e socotit ca spurcat, desfrânat si necumpătat; si pe dreptate va fi osândit in ziua aceea, de nu va plânge si nu se va tângui, topindu-si trupul necontenit cu posturi, privegheri si rugăciuni, iar mintea lecuindu-şi-o si îndreptându-şi-o prin amintiri sfinte şi prin meditarea cuvântului dumnezeiesc, aducând pocăinţă cuvenită lui Dumnezeu, înaintea căruia a si cugetat şi făcut relele. Fiindcă nu minte glasul care a zis: «Iar eu vă zic vouă: tot cel ce priveşte la femeie spre a o pofti pe ea, a si preacurvit cu ea în inima sa»,[1] De aceea e de folos tânărului să nu se întâlnească, de e cu putinţă, de loc cu femei, chiar de sunt socotite sfinte. Iar de se poate, să viеţuiască despărţit chiar şi de oameni, căci atunci poartă războiul mai uşor şi îl cunoaşte mai bine; mai ales dacă va fi cu luare aminte la sine însuşi si va petrece în cumpătare, cu puţină băutură de apă, în priveghere multă si rugăciuni, şi se va sili să fie împreună cu Părinţi duhovniceşti încercaţi, lăsându-se înţelepţit si călăuzit

Căci e primejdios lucru a fi cineva singur, fără martori, se călăuzi după voia sa şi a conviеţui cu cei neîncercaţi în războiul duhovnicesc. Unii ca aceştia sunt biruiţi de alte feluri de războaie. Căci multe sunt meşteşugirile păcatului si se ţin bine ascunse; şi felurite curse şi-a întins vrăjmaşul pretutindeni. De aceea, dacă e cu putinţă, e bine să te sileşti şi să te străduieşti a fi sau a te întâlni neîncetat cu bărbaţi cunoscători. În felul acesta, deşi nu ai tu însuti făclia adevăratei cunoştinţe, fiind încă nedesăvârşit cu vârsta duhovnicească şi prunc, dar însoţindu-te cu cel ce o are, nu vei umbla în întunerec, nu te vei primejdui de lanţuri şi de curse si nu vei cădea între fiarele lumii spirituale, care pândesc în întunerec şi răpesc şi ucid pe cei ce umblă în el fără făclia spirituală a cuvântului dumnezeiesc.

12. Ştiu că vrei si tu, fiule, să dobândeşti înlăuntrul tău făclia luminii înţelegătoare si a cunoştinţei duhovniceşti, ca să poţi umbla fără să te poticneşti în cea mai adâncă noapte a veacului acestuia, şi paşii să-ţi fie îndreptaţi de Domnul. Căci *ai* dorit foarte tare cale Evangheliei, după cuvântul prorocesc, adică să urmezi cu credinţă înfocată poruncilor evanghelice mai desăvârşite şi să te faci părtaş, prin dorinţă şi rugăciune, la patimile Domnului. De aceea, am să-ti arăt o metodă minunată si o regulă a chipului duhovnicesc de viaţă. Ea nu are lipsă de osteneală si de nevoinţă trupească, ci de osteneală sufletească, de supravegherea minţii şi de un cuget atent, care e ajutat de frica si de dragostea lui Dumnezeu. Prin această metodă vei putea cu uşurinţă să pui pe fugă mulţimea vrăjmaşilor, asemenea fericitului David, care a răpus pe un uriaş al celor de alt neam prin credinţă şi încredere în Dumnezeu, şi aşa a pus pe fugă cu uşurinţă, împreună cu poporul său, zecile de mii ale duşmanilor.[1]

Ţinta cuvântului nostru este să atragă atenţia asupra celor trei uriaşi puternici şi tari ai celor de alt neam, pe care se reazămă toată puterea potrivnică a lui Holofern cel spiritual. Dacă aceştia vor fi răpuşi şi ucişi toată puterea duhurilor necurate va slăbi cu

uşurință, până se va topi cu totul. Cei trei uriaşi ai celui rău, care sunt socotiți ca cei mai tari, sunt cele trei rele amintite mai-nainte: neştiința, maica tuturor relelor; uitarea, sora împreună lucrătoare şi slujitoarea ei, şi nepăsarea trândavă, care țese veştmântul şi acoperemântul norului negru aşezat peste suflet şi care le sprijină pe amândouă, le întăreşte, le susține şi sădeşte în sufletul cel fără grijă răul înrădăcinat şi statornic. Prin nepăsarea trândavă, prin uitare şi prin neştiință se întăresc şi se măresc proptelele celorlalte patimi. Căci ajutându-se întreolaltă şi neputând să fiinţeze fără să se susțină una pe alta, ele se dovedesc puteri tari ale vrăjmaşului şi căpetenii puternice ale celui rău. Prin ele se întăreşte şi pe ele se reazămă toată oastea duhurilor răutății, ca să-şi poată duce la îndeplinire planurile. Fără ele nu se pot susține nici cele mai-nainte spuse.

13. De vrei, aşadar, să dobândeşti biruință împotriva patimilor mai-nainte pomenite şi să pui pe fugă uşor mulțimea vrăjmaşilor spirituali de alt neam, adună-te în tine însuți prin rugăciune şi prin ajutorul lui Dumnezeu. Pătrunzând astfel în adâncurile inimii, caută urma acestor trei uriaşi puternici ai diavolului, adică a uitării, a nepăsării trândave şi a neştiinței, care sunt propteaua duşmanilor spirituali de alt neam şi pe sub care furişându-se celelalte patimi ale răutății, lucrează, viețuiesc şi prind putere în inimile celor iubitori de plăcere şi în sufletele neînvățate. Si prin multa atenție şi supraveghere a minții, folosindute şi de ajutorul de sus, vei afla relele cunoscute celorlalți şi, socotite că nici n-ar fi rele, dar care sunt mai stricăcioase decât celelalte. Iar prin armele dreptății, care sunt contrare lor, adică prin amintirea cea bună, cari e pricina tuturor bunătăților, prin cunoştința luminată, prin care sufletul, priveghind alungă de la sine întunerecul neştiinței, şi râvna cea bună, care îndrumă şi zoreşte sufletul spre mântuire, vei birui întru puterea Duhului Sfânt, prin rugăciune, şi cerere, vitejeşte şi bărbăteşte pe cei trei uriaşi mai sus pomeniți ai vrăjmaşilor spirituali. Prin amintirea cea prea buna, cea după Dumnezeu, socotind totdeauna «câte sunt adevărate, câte sunt de cinste, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt cu nume bun, fie că e virtute, fie că e laudă»,[1] vei alunga de la tine uitarea atotpăcătoasă; prin, cunoştința luminată şi cerească vei nimici neştiința pierzătoare. A întunerecului; iar prin râvna atotvirtuoasă şi prea bună, vei scoate afară nepăsarea trândavă, care lucrează în suflet păcatul necredinții în Dumnezeu, înrădăcinat acolo. De vei câştiga virtuți, nu prin simpla voință a ta, ci cu puterea lui Dumnezeu şi cu conlucrarea Duhului Sfânt, prin multă atenție şi rugăciune, vei putea să te izbăveşti de cei trei uriaşi mai-nainte pomeniți ai celui viclean. Căci armonia cunoştinței adevărate cu amintirea cuvintelor lui Dumnezeu şi cu râvna cea bună, când va fi silită să stăruie în suflet, prin harul lucrător, şi va fi păzită cu grijă, va şterge din el urmele uitării, ale neştiinței şi ale nepăsării trândave şi le va reduce la neființă, iar pe urmă va împărați în suflet harul, întru Domnul nostru Iisus Hristos, căruia fie slava şi stăpânirea în vecii vecilor, Amin.